

A gondnokság alatt állók helyzete

A tartalomból

- 1 A gondnokság fogalma
- 2 Cselekvőképesség korlátozása, kizárása
- 2 Lakáskörülmények, vagyoni helyzet
- 3 Gondnokoltak lakóhely szerinti megoszlása
- 3 Gondnokok helyzete

A gondnokság fogalma

A gondnokság intézményéről hazánkban már az 1877. évi XX. törvénycikk is rendelkezett. A jogszabály a bíróság felelősségkörébe utalta a rászoruló gondnokság alá helyezésének feladatát, és meghatározta az akkori gondnok fogalmát is.

„28. § Nagykorúak gondnokság alá helyeztetnek:

- a) ha elmebeteg vagy siket-némák és magukat jelekkel megértetni nem tudják;
- b) oly gyenge elméjük, és a magukat jelekkel megértetni tudó siketnémák, kik ezen bajok egyike vagy másika miatt vagyonuk kezelésére képtelenek;
- c) a tékozlók;
- d) azok, a kik legalább egy év óta távol vannak, ha tartózkodási helyük ismeretlen vagy hazajövetelükben és vagyonuk kezelésében gátolva vannak;
- e) a börtönbüntetésre ítélték.”

Az 1959. évi IV. törvény, a Polgári Törvénykönyv adta meg a gondnokság alá helyezés jogi háttérét. Az alapeset azóta sem változott: gondnokság alá azokat a személyeket helyezik, akik 18. életévüket betöltötték, és mentális állapotuk vagy fejlődési rendellenesség miatt nem képesek önállóan, érdekeiknek megfelelően döntést hozni. Minden esetben bíróság határoz arról – elsősorban orvosi szakvélemények alapján –, hogy az érintett személy beszámítási képessége hatással van-e ügyeinek megfelelő intézésére. A gondnokság alá helyezés nem végleges hatályú: a bíróság a döntést követő legkésőbb 5 éven belül felülvizsgálja az eljárás szükségességét. Az intézkedés arra szolgál, hogy a döntési képességükben átmenetileg vagy

tartósan sérült embereknek a gyámhivatal által kijelölt gondnokon keresztül segítségére legyenek.

A városi gyámhivatalok nyilvántartásai szerint hazánkban a gondnokság alatt álló személyek száma évek óta 50 ezer fő körüli, egy átlagos megyei jogú város lakosságának megfelelő nagyságrendű. Helyzetük, megítélésük javítása társadalmi feladat. Bár létszámuk jelentősen nem, ezer nagykorú lakosra vetített arányuk fokozatosan nőtt az elmúlt évtizedben. Ezer nagykorú személyből az ezredfordulón 5, 2011-ben már közel 7 állampolgár érintett volt.

Cselekvőképesség korlátozása, kizárása

Amennyiben a bíróság arra a megállapításra jut, hogy az érintett személy cselekvőképtelen, cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezi. A cselekvőképtelen személy olyan ügyekben járhat csak el önmaga, amelyek a mindennapokban rendszeresen előfordulhatnak, illetve csekély jelentőséggel bírnak.

Amennyiben a bíróság arra a megállapításra jut, hogy az érintett személy bizonyos ügyekben cselekvőképes, akkor korlátozottan cselekvőképes gondnokság alá helyezi. Ilyen esetben a gondnokolt olyan szerződéseket köthet egyedül, ahol ő maga előnyt élvezhet (pl. ajándékozás, könyvkiadás-csönzés). Az érintett személy házasságot is köthet és munkaviszonyt létesíthet. Munkabérének feléről szabadon rendelkezhet.

Gondnokság alatt állók száma és aránya, december 31.*

Megnevezés	2008	2009	2010	2011
Gondnokság alatt állók száma összesen, fő	50 580	51 305	52 317	53 830
Ebből:				
kizáró gondnokság alatt állók aránya, %	60,6	59,7	59,0	58,2
korlátozó gondnokság alatt állók aránya, %	39,4	40,3	41,0	41,8

* Az adatok 2008-tól állnak rendelkezésünkre.

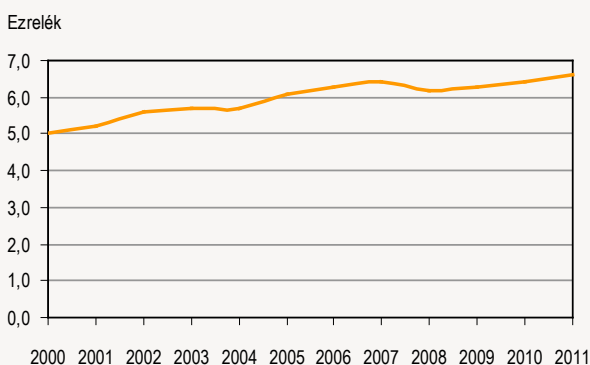
A városi gyámhivatalok által december 31-én nyilvántartott gondnokság alatt álló személyek nagyobb arányban kizáró gondnokság alatt álltak, de ez az arány fokozatosan csökkent az elmúlt 4 évben.

A 2011. évi adatok alapján megfigyelhető, hogy a gondnokság alatt álló személyek 30 százaléka fiatalabb 39 évesnél. A férfiak aránya valamivel magasabb a nyilvántartott gondnokoltak között, a nemek megoszlása 54–46 százalék (férfi–nő). Ezer nagykorú lakosra nézve markánsabb a különbség: ezer nagykorú nőből 5,5 érintett gondnokság alá helyezéssel, a férfiak aránya ugyanakkor 7,3 fő.

Lakáskörülmények, vagyoni helyzet

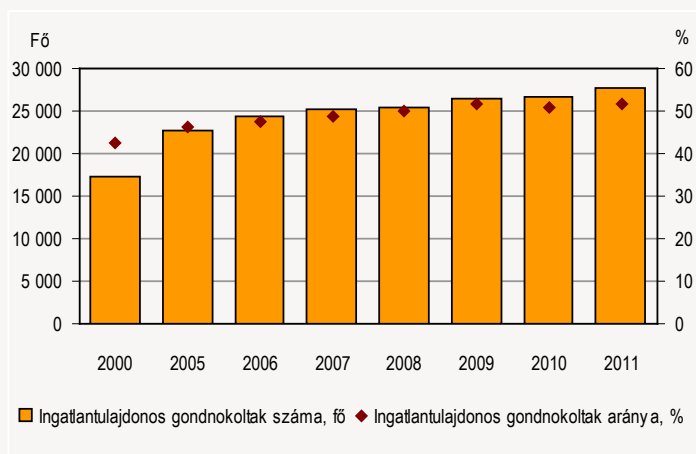
A gondnokság alatt élők vagyonkezelésének a legtöbb esetben a kijelölt gondnok tesz eleget. Ha a gondnokság alá helyezett személy tulajdonában

Ezer 18 éves és idősebb lakosra jutó gondnokság alatt álló személy

olyan ingatlan van, amivel kapcsolatban az első fokú bíróság nem intézkedett, a gyámhivatal megkeresi az illetékes földhivatalt a gondnokság alá helyezés tényének az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzése miatt. Ezzel is garantálja azt, hogy a gondnokság alatt álló ingatlanja védve legyen az esetleges nem megfelelő eladástól, értékesítéstől. A gyámhivatalok nyilvántartása szerint a gondnokoltak közül minden második rendelkezik lakástulajdonnal, ugyanakkor feltételezhető, hogy egészségi állapotuk miatt nagy részük intézményes keretek között él annak ellenére is, hogy ingatlantulajdonnal rendelkeznek. Arról nincsenek statisztikai adatok, hogy a gondnokoltak mekkora hányada él saját tulajdonú ingatlanban.

2. ábra
Ingatlantulajdonnal rendelkező gondnokság alatt álló személyek száma és aránya

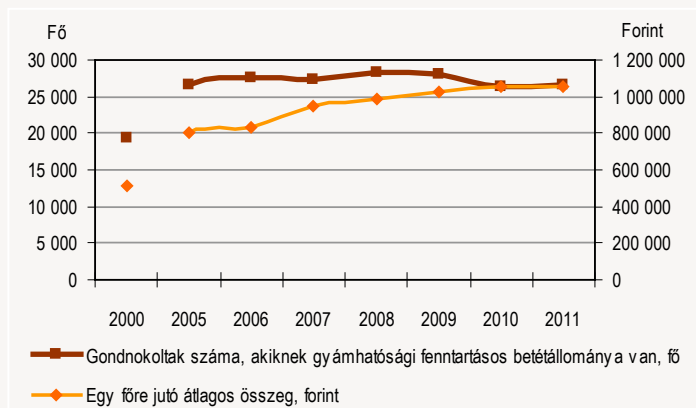

A tulajdonnal rendelkezők száma évről évre emelkedik. A nyilvántartott gondnokság alá helyezett ingatlantulajdonosok közül 2011-ben minden tizedik személy Budapesten élt. Kicsit kevesebben, de hasonló arányban éltek Pest megyében és Szabolcs–Szatmár–Bereg megyében is.

Amennyiben a gondnokság alatt álló személy készpénzzel is rendelkezik, azt a gyámhivatal székhelye szerinti illetékes hitelintézetnél nyitott gyámhatósági fenntartásos betétben vagy folyószámlán kell elhelyezni. Az esetleges nagyobb értékű képviselő ékszereket, ezüst-, arany-, platinatárgyakat, drágaköveket az Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Részvénytársaságnál letétként helyezik el. A kulturális javakat az illetékes múzeumban letétként kezelik.

A gyámhivatalok nyilvántartása szerint az elmúlt évben több mint 28 milliárd forintot tartottak gyámhatósági fenntartású betétkönyvben gondnokság alatt élők számára. További 1 milliárd forint államilag garantált értékpapírban volt elhelyezve.

3. ábra
Gondnokság alatt állók gyámhatósági fenntartásos betéteinek adatai

2011-ben bankbetétben már átlagosan több mint 1 millió forint volt elhelyezve egy gondnokoltra. Ez a betét lehet a kulcsa a gondnokság alatt álló létbiztonságának, kezelése tehát nagy felelősséget hárít az érintettekre.

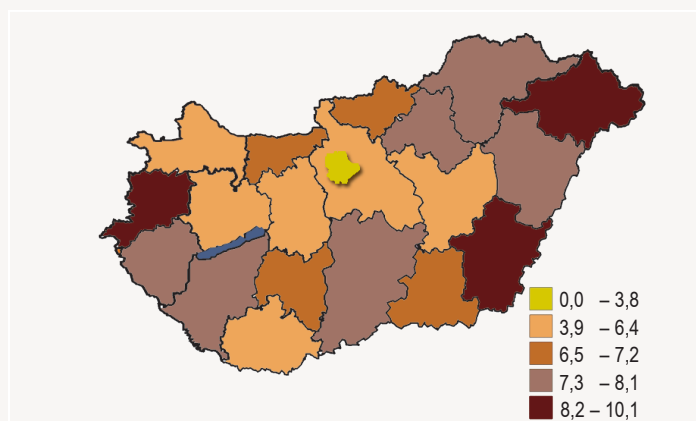
Gondnokoltak lakóhely szerinti megoszlása

A 2011. december 31-én nyilvántartott gyámhatósági adatok szerint a gondnokság alatt állók száma megközelítette az 54 ezer főt. Ez ezer nagykorú lakosra vetítve országosan 7 főt érintett.

A területi különbségeket megvizsgálva megállapítható, hogy a gondnokság alatt állók aránya Budapesten a legalacsonyabb, az országos átlag fele: 3,8 fő. Vas megyében az ezer nagykorú lakosra jutó gondnokság alatt állók aránya meghaladta a 10 főt, de Békés megyében és Szabolcs–Szatmár–Bereg megyében is magasabb az arányuk az országos átlagnál, ott 1000 lakosból 9 fő volt érintett a gondnokság alá helyezés intézményében.

A tartós bentlakásos intézményekben ellátottak közül is kimagasló az ezer lakosra jutó arány Békés és Szabolcs–Szatmár–Bereg megyében, így valószínűleg az ott élő gondnokoltak nagy része intézményi keretek között él. Budapesten belül a VIII. és a XVI. kerületben éltek a legtöbben gondnokság alatt.

4. ábra
Ezer nagykorúra jutó gondnokság alatt álló személy, 2011

Gondnokok helyzete

Minden gondnokság alatt álló mellé kirendelő határozattal gondnokot nevez ki a területileg illetékes gyámhivatal. A gondnok feladata a gondnokolt képviselőének ellátása, vagyónának kezelése, de esetlegesen a gondozási feladatokat is végzi. Valamennyi tevékenységéről évente be kell számolnia, a vagyonkezelést illetően a gondnokság alatt álló vagyoni leltárja alapján. A gondnokság alatt álló személy vagyonát ugyanis a gondnok vagyoni leltár alapján veszi át kezelésre. Ezt a hagyatéki leltárra vonatkozó jogszabályok szerint kell elkészíteni. A vagyonkezelés az érintett ingó és ingatlan vagyonára, annak kezelésére, bevételeire és kiadásaira vonatkozik.

Gondnok minden nagykorú, cselekvőképes személy lehet, ám csak azt rendelhetik ki, aki a tisztséget vállalja. Az arra alkalmas személyek közül a szülőket, más hozzátartozókat – akik szükség esetén a személyes gondoskodást is el tudják látni – előnyben kell részesíteni. Nem lehet kirendelni azt, akinek a személye ellen a gondnokolt kifejezetten tiltakozik. Ha a szülő, hozzátartozó, házastárs, megnevezett személy nem alkalmazható, a gondnokolt számára hivatásos gondnokot kell kirendelni. Hivatásos gondnok lehet minden nagykorú, cselekvőképes, büntetlen előéletű magyar állampolgár, akivel szemben a jogszabályokban meghatározott kizáró körülmény nem áll fenn, továbbá legalább középfokú iskolai végzettséggel rendelkezik, és a rendeletben meghatározott képzésen eredményesen részt vett.

A gondnok működéséért díjazást nem kap, de az esetlegesen felmerülő költségeinek megtérítését kérheti. Munkadíj csak a hivatásos gondnokot illeti meg.

A gondnokság alatt álló személy megélhetését szolgáló jövedelmet a gondnok kapja, kivétel ez alól a korlátozottan cselekvőképes személy, aki a jövedelmének 50 százalékát saját kezébe kapja, ezzel szabadon rendelkezik. A gondnokság alatt állók közül a legtöbbször nem hivatásos gondnok látja el a szükséges feladatokat. Ezek a személyek feltehetően rokoni kapcsolatban állnak az érintettekkel. A hivatásos gondnokok aránya jelentősen növekedett az elmúlt években. Az egy hivatásos gondnokra jutó átlagos ellátotti szám 24–26 fő között mozog.

A gondnokság alá helyezett személyek társadalmi helyzetének javítása érdekében az új Polgári Törvénykönyv kiterjeszti a gondnokság alatt élők jogainak szabályozására is.

2. tábla

Gondnokság alatt állók a gondnok személye szerint, december 31.

Megnevezés	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gondnokság alatt állók száma összesen, fő	40 838	49 487	51 361	51 896	50 580	51 305	52 317	53 830
Ebből:								
hivatásos gondnok látja el a gondnokságot, %	31,7	34,7	34,4	35,0	37,1	37,7	38,3	38,5
egyéb gondnok látja el a gondnokságot, %	68,3	63,8	60,9	62,9	62,9	62,3	61,7	61,5

Elérhetőségek:

juditnikoletta.toth@ksh.hu

Telefon: (+36-1) 345-6972

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu